

KAPITUL, ploče s imenima hrvatskih vladara Svetoslava i Držislava. Split, Muzej hrvatskih arheoloških spomenika

Najbolje očuvani k. u Hrvatskoj je onaj u Zadru a sastoji se od središnje kulne građevine s tri celle (središnja je najšira) te široka i duboka trijema s dva reda stupova; kulno zdanje s triju strana okružuje portikat. Hram s tri celle imaju i kapitoliji u Nezakciju, Pulj, Saloni, Aequumu, Asseriji i dr. U rim. gradovima s pretežitim starosjedišnim stanovništvom kapitolijski hramovi nisu morali biti posvećeni kapitolijskoj trijadi. U unutrašnjosti Hrvatske najbolje je očuvan k. u Varaždinskim Toplicama (Aquae Iassae), također s tri odvojene prostorije, bez stupova na pročelju.

LIT.: P. Kandler, Il foro romano di Parenzo, Atti e memorie SIASP, 1908. — E. Dyggve, Le forum de Salone, *Revia archaeologica*, 1933. — M. Štich, Antički grad na istočnom Jadranu, Zagreb 1976. — M. Gorenc i B. Vikić, Varaždinske Toplice — Aquae Iassae u antičko doba, Varaždinske Toplice 1980. N. Ci.

KAPITUL (kapitulska dvorana), prostorija u samostanima ili uz katedrale, smještena obično blizu sakristije; u njoj se u određeno vrijeme čita po jedno poglavlje pravila ili drugoga pobudnoga štiva, a tu se također održavaju i samostanski zborovi odn. sjednice kanonika. Presvođena dvorana sa stupovima ili stupcima većinom je kvadratna ili pravokutna tlocrta. Najpoznatije su kapitulske dvorane u samostanima benediktinki Sv. Marije u Zadru te Male braće i dominikanaca u Dubrovniku. A. Bad.

KAPITUL, arheol. lok. *JI* od Knina na kojemu su 1885–86. provedena prva arheol. istraživanja starohrv. spomenika. Otkriveni su ostaci trobrodne crkve Sv. Bartula koju je, prema očuvanom natpisu, podigao 1203. prepozit Dobroslav. Od starije crkve iz X. st. pronađeni su dijelovi crkv. namještaja ukrašeni pletrom, poncki i s natpisom. Od epigrafskih nalaza najvažnije su dvije pletrom ornamentirane ploče (dijelovi propovjedaonice) s uklesanim imenima hrv. vladara Svetoslava i Držislava (X. st.), a uz njih i *dux Croatorum*. Nađeni su i ulomci na kojima se spominju imena Pribimir i Stjepko. Na Kapitolu je otkopano i više grobova iz starohrv. i kasnijega razdoblja s nalazima naušnica, prstenja i ostruga, a nađen je i veći broj natpisa iz rim. doba. Uz istraživanja na Kapitolu vezani su počeci hrv. arheologije.

LIT.: F. Bulić, Hrvatski spomenici u kninskoj okolici, I, Zagreb 1888. — F. Radić, Hrvatska biskupska crkva sv. Marije u Biskupiji i kaptolska crkva sv. Bartula na Kapitolu kod Knina, SHP, 1895. — C. M. Iveković, Kapitul kraj Knina, ibid., 1927. — S. Gunjača, O položaju kninske katedrale, ibid., 1949. — Isti, Kako i gdje je svršio hrvatski kralj Dimitrije Zvonimir..., *Rad JAZU*, 1952, 288. — M. Zaninović, Kninsko područje u antici, Arheološki radovi i rasprave, VII, Zagreb 1974. — N. Jakšić, O katedralama hrvatske i kninske biskupije, *Radovi. Filozofski fakultet — Zadar*, 1988, 27. — T. Burić, Ranosrednjovjekovna skulptura s Kapitula kod Knina, SHP, 1988. Du. J.

KAPLJUČ → SOLIN

KAPOR, Ambroz, kolekcionar i povjesničar (Korčula, I. IV. 1904 — 23. VIII. 1983). Naslijedio je staru porodičnu kuću (XVII—XVIII. st.) u Korčuli s vrijednom zbirkom umjetnina, pokućstva, kućanskih predmeta, arhivom i knjižnicom. Kuću oštećenu u ratu je obnovio a zbirku konzervirao i sredio. Proučavao povijest i kulturnu prošlost Korčule.

BIBL.: *Jedna medalja Općine korčulanske*, Numizmatičke vijesti, 1967, 25; *Graditelj i slikar Josip Zmajčić*, Peristil, 1975, 18—19; *Inventar pokretne imovine dr Nikole Kapora iz 1756. god.*, Dubrovnik, 1976, 6; *Mirazi u Korčuli od kraja XVII do sredine XIX vijeka*, Zadarska

revija, 1978, 2—3; *Stambena izgradnja i arhitektura grada Korčule od XIII do XIX stoljeća*, Izgradnja (Beograd), 1981, 4; *Srednjovjekovna korčulanska groblja*, CCP, 1982, 9.

LIT.: V. Foretić, Ambroz Kapor, CCP, 1983, 12.

A. Fa.

KAPOR, Ivan (Korčula, 1772 — 13. I. 1844) i **Matija** (Korčula, 1789—1842), braća numizmatičari i sakupljači starina, osobito natpisa, koji su dijelom uzidani u njihovu rodnoj kući u Korčuli. Pisali su rasprave iz povijesti, arheologije i numizmatike.

BIBL.: Ivan: *Della patria di San Girolamo*, Rim 1828; *Dimostrazione dell'antichità e continuazione della lingua ilirica, poscia detta slavonica in Dalmazia*, Split 1844. — Matija: *Dissertazione del canonico Sallicich sull'iscrizione dell'acquedotto di Epidaurio*, Gazzetta di Zara, 1834, 47—48; *Medaglione di Alfonso re d'Aragona fatto da Paolo di Ragusa*, ibid., 1835, 29; *Sulle medaglie Farense*, ibid., 1835, 78; *Cenni numismatici su Curzola*, ibid., 1839, 64, 65.

LIT.: F. Bulić, Razvoj arheoloških istraživanja i nauka u Dalmaciji kroz zadnji milenij, Zbornik Matice hrvatske, 1925, str. 117. R.

KAPPNER, Franjo, graditelj (Pruska, 1795—?). Radio na raznim objektima za vojne vlasti po Vojnoj krajini, u suradnji s bratom *Ludvigom*, graditeljem. U Zagrebu djelovao 1833—47. Izradio 1841. dva klasicistička projekta ulaza u Gornji grad na mjestu Kamenitih vrata koja su se imala rušiti (neizvedeni). Ludvig je poslije 1848. radio u Karlovcu.

LIT.: L. Dobronić, Bartol Felbinger i zagrebački graditelji njegova doba, Zagreb 1971.

KAPS, Ernest, slikar minijaturist (XIX. st.). U Varaždinu tridesetih godina XIX. st. slikao portretne minijature na bjelokosti i u akvarelu (na papiru).

KAPTOL, selo *S* od Požege. Prapovijesti pripadaju grobni humci-tumuli na položajima *Glavica* i *Čemernica*. Tumuli su većinom imali kamenu suhozidnu konstrukciju s naslagama ugljena i pepela a sadržavali su od jednog do pet grobova. Po nađenim predmetima, poglavito opremi ratnika, nekropola je nastala od ← VII. do ← V. st. — Usred mjesta je kasnosrednjovj. kaštel (u ruševinama) opasan opkopom i utvrđen zidinama s pet kula; u nj se ulazilo mostom (koji se nekoć dizao) kroz četverokutnu kulu.

KAPTOL, žara s bovidima. Zagreb, Arheološki muzej

Unutar zidina u XVIII. st. podignuta je barokna crkva Sv. Jurja, sada u ruševinama. Kaštel je pripadao Požeškom kaptolu. Barokna župna crkva Sv. Petra i Pavla iz 1772. ima djelomično očuvane klasicističke oltare. Gotički kalež iz 1526. potječe iz Hrastovice kraj Petrinje.

LIT.: V. Vojvoda i J. Mirković, Istraživanje prethistorijskih tumula u Kaptolu kraj Slavonske Požege, VJAM, 1971. — Z. Horvat i J. Mirković, Graditeljstvo srednjeg vijeka u Požeškoj kotlini, u zborniku: Požega 1227—1977, Slavonska Požega 1977. K. V. G. i A. Ht.

KARA, Ljudevit, karikaturist, ilustrator i kritičar (Beč, 18. VIII. 1889 — Zagreb, 13. XI. 1973). Završio studij slikarstva na Višoj školi za umjetnost i umjetni obrt u Zagrebu. God. 1909—41. novinar zagrebačkih »Novosti«. Autor popularnoga humorističkoga lika Jureka Cmoka. Bavio se crtanjem portreta, ilustracijom i opremom knjiga; 1910—35. pisao lik. kritike. Karikature s erotskom notom objavljivao u »Koprivama«, a poslije u »Kerempuhu«. Među prvima se u Hrvatskoj bavio novinskom ilustracijom.

BIBL.: Otvorenje izložbe Rački—Meštrovićeve, Novosti, 1910, 118; Izložba Ljube Babića (Salon Ulrich), ibid., 1910, 152; Izložba »Medulićas«, ibid., 1910, 301; Radovi i studije Miroslava Kraljevića, ibid., 1913, 315; Proljetni salon, ibid., 1916, 86, 88, 90; Jerolim Miše, ibid., 1916, 258; Menci Klement Crnčić, ibid., 1925, 334; Marko Rašica, ibid., 1937, 167.

LIT.: A. G. Matoš, Umjetničke novosti, Hrvatska sloboda, 1910, 257. — Z. Gorjan, Kara, Jugoslavenski list (Sarajevo), 1928, 279. — J. Horvat, »Koprive« i prva generacija karikaturista-publicista u Hrvatskoj, Novinar, 1964, 1. — D. Horvatić, Ples smrti — antologija hrvatskog likovnog humora, Zagreb 1975. D. Ht.

KARAČIĆ, Blago, naivni slikar (Gornji Crnač kraj Širokoga Brijega, 6. IX. 1914 — Široki Brijeg, 25. XI. 1994). Franjevac; završio je studij teologije 1942. u Mostaru. Slika od 1980. poglavito poetične krajolike živih boja (*Žito i trešnja*, 1983; *Tilovina*, 1984; *Polje duhana*, 1990) te biblijske motive. Izlagao samostalno 1991. u Kleku, 1993. u Osijeku i Vinkovcima.

LIT.: I. Zidić, Samouki umjetnici Hercegovine (katalog), Zagreb 1988. — Isti, Fra Blago Karačić, Široki Brijeg 1993. R.

KARAMAN, Antun, povjesničar umjetnosti (Dubrovnik, 25. III. 1945). Diplomirao 1970. i magistrirao 1987. na Filozofskome fakultetu u Zagrebu. Od 1975. radi u Umjetničkoj galeriji u Dubrovniku gdje je ravnatelj a od 1985. muzejski savjetnik. Istražuje suvremenu lik. umjetnost, poglavito hrvatsku. Objavljuje lik. kritike; autor je izložaba i kataloga izložbi (*B. Kovačević*, 1972; *G. Rajčević*, 1974. i dr.) te monografija.

BIBL.: Slikarstvo i kiparstvo u Dubrovniku od 1945—1978, u katalogu: 100 godina moderne umjetnosti u Dubrovniku, Dubrovnik 1978; Radikalno realistička figuracija, u katalogu: Novi oblici figuracije, Dubrovnik 1979; Likovna baština Konavala, Konavoski zbornik, 1, Dubrovnik 1982; Antun Masle — Život i djelo, Split—Dubrovnik 1986; Ivo Dulčić, Dubrovnik 1988; Spomen zbirka Draganje i Voje Terzić, Banja Luka 1991. V. Fo.

KARAMAN, Ljubo, povjesničar umjetnosti i konzervator (Split, 15. VI. 1886 — Zagreb, 19. IV. 1971). Studirao povijest i geografiju u Beču, gdje je doktorirao iz povijesti umjetnosti kod M. Dvořáka i J. Strzygowskoga (1920). Kao suradnik F. Bulića organizira i vodi u Splitu konzervatorsku službu za Dalmaciju (od 1926), a u Zagrebu za čitavu Hrvatsku (1941—50). God. 1965. izabran je za člana JAZU. Težište njegova proučavanja bili su spomenici Dalmacije od antike do baroka. Obradivao ih je monografski, kao topografske cjeline ili po određenim razdobljima. Poslije dolaska u Zagreb zanimanje mu se proširilo na probleme spomenika kontinentalne Hrvatske (Slavonije), Istre, a potom i Balkanskoga poluotoka i Podunavlja. Osim znanstvenih radova objavio je mnogobrojne članke kojima je popularizirao znanstvene rezultate i upoznao široku publiku sa spomenicima kulture. — Iznio je tvrdnju da Dioklecijanova palača nije castrum već kasnorimska rezidencija, izgrađena na helenistički način i u jednome mahu; uočio je prijelazne oblike pretpleterne skulpture iz VII. i VIII. st., razračunao se s pristašama različitih teza o predromaničkoj umjetnosti u Dalmaciji. Ne uočavajući isprva kontinuitet antičke tradicije, došao je do zaključka da je starohrv. graditeljstvo izvornih oblika niklo u rubnome području bez vanjskih utjecaja. Otklanjajući langobardsku i bizantsku tezu o podrijetlu pletorne ornamentike, uočio je inačice s regionalnim diferencijacijama različite od pletera na italskome tlu, s kojim je ta skulptura kod nas bila povezana. Prvi je sistematizirao grobove starohrv. doba i predmete iz njih: nakit, mačeve, ostruge (Majdan, Mrvinci) te je time dao cjelovitu sliku toga razdoblja. Iz doba slobodnih dalm. komuna u XIII. st. obradio je djela dvojice istaknutih majstora Buvine i Radovana. Na djelima s crtama bizantinizma luči ono što dolazi iz Bizanta, potom ono što je došlo preko Zapada te ono što rade bizantski majstori kod nas. U umjetnosti XV. i XVI. st. naglasio je osebnost gotičko-renesansnih prelaznih oblika. U nekoliko je navrata sumirao rezultate u sintetičkim pregledima umjetnosti Dalmacije. Revidirao je niz

mišljenja o umjetnosti S Hrvatske i Slavonije, napose ona o zagrebačkoj katedrali. Uočava slavenski udio u umj. spomenicima Istre i naglašava utjecaje iz Italije i iz alpskoga područja. Osobita mu je zasluga što je tokove umj. razvitka pojedinih regija u Hrvatskoj definirao u okvirima pojmova »provincijski«, »granične« i »periferne« sredine, naglašavajući da pojmovi »granični« i »periferne«, za razliku od »provincijalni«, često imaju pozitivno značenje.

LJUBO KARAMAN

BIBL.: Palača cara Dioklecijana, Zagreb 1927 (s F. Bulićem); Iz kolijevke hrvatske prošlosti, Zagreb 1930; Umjetnost u Dalmaciji, XV i XVI vijek, Zagreb 1933; Portal majstora Radovana u Trogiru, Rad JAZU, 1938, 262; Eseji i članci, Zagreb 1939; O umjetnosti srednjeg vijeka u Hrvatskoj i Slavoniji, HZ, 1948, 1—4 i 1950, 1—4; O srednjovjekovnoj umjetnosti Istre, ibid., 1949, 1—4; Pregled umjetnosti u Dalmaciji, Zagreb 1952; O putovima bizantskih crta u umjetnosti istočnog Jadrana, SHP, 1958, 6; Andrija Buvina — vratnice splitske katedrale — drveni kor u splitskoj katedrali, Zagreb 1960; Bilješke o staroj katedrali (u Zagrebu), Bulletin JAZU, 1963, 1—2; O djelovanju domaće sredine u umjetnosti hrvatskih krajeva, Zagreb 1963; Dalmatinske katedrale, Radovi HJZ, 1963, 10; Spomenici umjetnosti u Zadru u vrijeme hrvatskih narodnih vladara, Zbornik Zadra, Zagreb 1964; Odabrana djela, Split 1986.

LIT.: R. Ivančević, Ljubo Karaman, Peristil, 1971—72, 14—15. — A. Horvat, Bibliografija dra Ljube Karamana, ibid., 1971—72, 14—15. — Isti, Uz 10. godišnjicu smrti akademika Ljube Karamana, Bulletin JAZU, 1982, 1. — C. Fisković, Karaman Ljubo, Mogućnosti, 1986, 4—5. — R. Ivančević, Ljubo Karaman — mit i stvarnost, Radovi IPU, 1987, 11. — K. Prijatelj, Ljubo Karaman i dalmatinsko slikarstvo 15. i 16. stoljeća, ibid., 1987. — Ž. Rapanić, Pedeset godina poslije Karamana, SHP, 1987. A. Ht.

KARARA, Frano → CARRARA, FRANO

KARAS, Vjekoslav, slikar (Karlovac, 19. V. 1821 — 5. VII. 1858). Odrastao u Karlovcu u oskudnim prilikama obrtničke obitelji sa sedmero djece. Već kao desetogodišnji dječak oduševljavao se za slikarstvo. Napustivši stolarski obrt, ulazi u radionicu slikara F. Hamerlića. Prvi Karasov rad u ulju, *Pogorenje rimljanskog cara*, raden po nekom bakrorezu, dospijeva slučajno u ruke inženjerskoga pukovnika Franje Kosa von Kossena. Karas kopira slike iz njegova vlasništva: *Madona s djetetom koje spava* (Galerija »Karas«, Karlovac), *Madona s budnim djetetom*, *Dvanaest apostola*. Kos je vjerovao u Karasov talent i postao njegov mecen; uspio je zainteresirati imućne ličnosti u Karlovcu i Zagrebu te skupiti sredstva za Karasovo školovanje u Italiji.

K. je stigao u Firencu 1838. i tu mu je prvi učitelj bio A. Corsi, a potom G. Melli. Druzi se sa slikarom iz Zadra F. Salghettijem-Driolijem, kopira stare majstore (Fra Angelico, Ghirlandaio, Andrea del Sarto) i neke suvremene slikare, te pohađa Akademiju. Radove redovito šalje u Karlovac. Potkraj srpnja 1841. napušta Firencu po želji starateljstva iz Karlovca. Zadržava se u Sieni, gdje kopira slike Pinturicchia, a krajem godine stiže u Rim. Karasovi radovi iz Firence i Siene nisu očuvani.

U Rimu se razvija pod utjecajem ideologa nazarenaca F. Overbecka i njegova kruga o čemu svjedoči velika kompozicija *Majka izlaže Mojsija na obalu rijeke* (Gradski muzej, Karlovac), *Susret Jakova i Labana* i *Marta se tuži Kristu*. Kraće je vrijeme boravio u domovini (1844), pa je možda tada naslikao svoj *Autoportret s crvenkapom* (Galerija »Karas«, Karlovac).